

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
юридичний факультет
Кафедра конституційного, адміністративного
та фінансового права

І. М. Шевчук

МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Робоча навчальна програма

Луцьк
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
2013

УДК 342(073)
ББК 67.400р30-2
Ш 37

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
(Протокол № 5 від 20 лютого 2013 р.)*

Рецензенти:

Духневич А. В. – доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, кандидат юридичних наук, доцент;

Старко О. Л. – доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права, кандидат юридичних наук, доцент.

Шевчук І. М.

Ш 37 Муніципальне право : робоча навч. прогр. / Ірина Миколаївна Шевчук. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. – 55 с.

Робоча навчальна програма курсу містить тематичні плани лекцій, семінарських занять, завдання до самостійної роботи, тематику контрольних, а також перелік навчально-методичної літератури. Видання рекомендоване студентам 4-го курсу денної форми навчання.

**УДК 342(073)
ББК 67.400р30-2**

© Шевчук І. М., 2013

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2013

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1. Опис навчального курсу.....	6
2. Пояснювальна записка.....	7
3. Структура залікового кредиту курсу.....	9
4. Тематичний план змістових модулів.....	10
5. Тематичний план лекцій.....	15
6. Тематичний план семінарських занять.....	17
7. Тематичний план самостійної роботи студентів.....	27
8. Система поточного та підсумкового контролю.....	31
9. Список навчально-методичної літератури.....	47

ВСТУП

Робоча навчальна програма курсу «Муніципальне право» побудована з метою найбільш повного оволодіння студентами необхідним навчальним матеріалом. Робочою навчальною програмою передбачено вивчення поняття та соціальної природи місцевого самоврядування; історико-теоретичних, організаційних, правових і матеріально-фінансових основ місцевого самоврядування в Україні; форм його здійснення; гарантій прав територіальних громад щодо самостійного вирішення питань місцевого значення; сучасного стану розвитку місцевого самоврядування в Україні з точки зору його відповідності принципам міжнародного права, насамперед закріплених у Європейській хартії місцевого самоврядування.

Робоча навчальна програма з курсу «Муніципальне право» включає опис навчальної дисципліни, пояснювальну записку, структуру залікового кредиту, тематичний план змістових модулів, тематичний план лекцій, семінарських занять, самостійної роботи студентів, систему поточного та підсумкового контролю, перелік навчально-методичної літератури. Робоча навчальна програма містить перелік тем контрольних робіт, ІНДЗ і питань для підготовки до заліку. До робочої навчальної програми включено список рекомендованих для вивчення курсу джерел, до якого ввійшли нормативно-правові акти, навчальні посібники, підручники та монографічна література

Робоча навчальна програма з курсу «Муніципальне право» розрахована на студентів 4-го курсу денної форми навчання юридичного факультету. Глибоке знання муніципального законодавства України є неодмінною передумовою його правильного застосування.

Семінарські заняття з курсу «Муніципальне право» проводяться з основних найважливіших тем і мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів, набуття ними необхідних навичок у практичній діяльності, розв'язанні конкретних юридичних справ, застосуванні чинного законодавства.

Самостійна робота студентів планується як форма навчання, що має на меті надати допомогу у вивченні запропонованої літератури, у пошуку відповідей на проблемні питання, оволодінні практичними завданнями курсу.

Оцінювання знань студентів із навчальної дисципліни «Муніципальне право» здійснюється на основі результатів поточного модульного контролю та підсумкового контролю знань.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО»

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
Напрямок: 0601 право Спеціальність: 6.060100 правознавство Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Кількість кредитів, відповідних ECTS: 1,5 Загальна кількість годин: 54 Тип курсу: за вибором Рік підготовки: 4 Семестр: 7 Лекції: 10 Семінари: 8 Самостійна робота: 16 Індивідуальна робота: 20 Модулів: 2 Змістових модулів: 2 Вид контролю: залік

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Місцеве самоврядування – це відносно самостійна форма публічної влади, що характеризується правом та здатністю територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення. Питання організації та функціонування місцевого самоврядування, урахувавши його виключно важливе значення в контексті здійснення народовладдя, потребують відповідної правової регламентації в національному законодавстві України, в актах локальної нормотворчості. Зважаючи на самостійний характер цієї форми публічної влади, можна зробити висновок про доцільність здійснення регламентації питань, пов'язаних із місцевим самоврядуванням, у межах окремої галузі національного права – муніципального права. Муніципальне право як навчальна дисципліна є складовою частиною системи української юридичної освіти. Її предмет – муніципальна діяльність територіальних громад охоплює всі сфери місцевого життя, а тому має комплексний характер. Ця навчальна дисципліна вивчає та розкриває взаємодію норм муніципального права з нормами інших галузей права.

Метою курсу є оволодіння студентами знаннями теорії та практики місцевого самоврядування, вивчення генези розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні, ознайомлення з чинною моделлю місцевого самоврядування та механізмом взаємодії органів публічної влади в галузі місцевого самоврядування.

Завдання муніципального права як навчальної дисципліни полягають у наданні допомоги майбутнім юристам у розумінні місцевого самоврядування як природного права місцевих жителів на самостійне вирішення питань локального значення, особливого виду публічної влади та специфічного інституту конституційного ладу України, у сприянні вихованню поваги до найважливіших муніципально-правових інститутів, зокрема територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування, органів місцевого самоврядування, місцевих виборів тощо, а також створенні передумов для формування муніципальної культури майбутніх юристів.

За результатами вивчення курсу «Муніципальне право» студенти повинні знати предмет та основні поняття муніципального права України; джерела муніципального

права України; теоретичні основи місцевого самоврядування; конституційні засади місцевої демократії й порядок формування виборних органів місцевого самоврядування; систему, функції та повноваження органів і посадових осіб місцевого самоврядування; організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування; правове регулювання матеріальної основи місцевого самоврядування.

Студенти після опанування курсу повинні уміти використовувати здобутки науки муніципального права при розв'язанні професійних завдань; орієнтуватися в системі національного законодавства та практики, а також у міжнародно-правових стандартах, які регламентують відносини щодо організації й діяльності суб'єктів локальної демократії; інтерпретувати чинне українське та національне законодавство інших держав, а також міжнародно-правові акти з питань організації й функціонування місцевого самоврядування; правильно його застосовувати у практичній діяльності та співвідносити між собою.

3. СТРУКТУРА ЗАЛКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	лекції	практичні заняття	самостійну роботу	індивідуальну роботу
Змістовий модуль I. Загальна теорія муніципального права				
Тема 1. Муніципальне право України як галузь права України	2			
Тема 2. Сучасні муніципальні системи (моделі). Муніципальна система України			2	
Тема 3. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування	2			
Тема 4. Теоретичні основи місцевого самоврядування		2	2	
Тема 5. Суб'єкти муніципального права		2		
Тема 6. Міжнародні стандарти в системі місцевого самоврядування України			2	
Змістовий модуль II. Порядок організації й функціонування місцевого самоврядування в Україні				
Тема 1. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні	2			
Тема 2. Місцеві ради – представницькі органи місцевого самоврядування України	2			
Тема 3. Органи самоорганізації населення	2			
Тема 4. Система, функції й повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування		2	2	
Тема 5. Організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування		2		
Тема 6. Правове регулювання матеріальної основи місцевого самоврядування			2	
Тема 7. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті рад			2	
Тема 8. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад			2	
Тема 9. Конституційно-правова відповідальність у сфері місцевого самоврядування			2	
Разом	10 год	8 год	6 год	20 год

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

Змістовий модуль I. Загальна теорія муніципального права

Тема 1. Муніципальне право України як галузь права України

Поняття муніципального права України. Історія муніципального права України. Джерела муніципального права України. Система муніципального права України. Муніципально-правові відносини.

Тема 2. Сучасні муніципальні системи (моделі). Муніципальна система України

Поняття, зміст та види муніципальних моделей (систем). Англосаксонська модель місцевого самоврядування. Континентальна (французька) модель місцевого самоврядування. Інші моделі організації публічної влади на місцях. Особливості муніципальної системи України.

Тема 3. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування

Поняття місцевого самоврядування. Основні принципи місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування й вертикаль виконавчої влади. Місцеве самоврядування та територіальна автономія. Місцеве самоврядування й міжнародно-правова регламентація його діяльності.

Тема 4. Теоретичні основи місцевого самоврядування

Зародження наукових знань про місцеве самоврядування. Громадівський підхід до місцевого самоврядування. Державницький підхід до місцевого самоврядування. Громадівсько-державницькі та анархо-синдикалістські підходи до місцевого самоврядування. Основні концепції щодо походження місцевого самоврядування у XX ст.

Тема 5. Суб'єкти муніципального права

Поняття й види суб'єктів муніципального права. Громадяни, іноземці та особи без громадянства, їх муніципальна правосуб'єктність. Об'єднання громадян і муніципальні асоціації, їх правосуб'єктність. Територіальна громада, її органи та посадові особи, їх муніципальна правосуб'єктність. Організація служби в органах місцевого самоврядування. Система органів і посадових осіб виконавчої влади, їх муніципальна правосуб'єктність. Підприємства, установи та організації, їх муніципальна правосуб'єктність.

Тема 6. Міжнародні стандарти в системі місцевого самоврядування України

Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування. Роль Ради Європи в розробці міжнародних стандартів місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування. Всесвітня декларація місцевого самоврядування. Європейська типова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади. Стандарти місцевого самоврядування Європейського Союзу. Інші європейські стандарти місцевого самоврядування.

Змістовий модуль II. Порядок організації й функціонування місцевого самоврядування в Україні

Тема 1. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні

Поняття територіальної громади. Види територіальних громад. Функції й повноваження територіальних громад. Форми діяльності територіальних громад.

Тема 2. Місцеві ради – представницькі органи місцевого самоврядування України

Поняття місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування та їх видів. Місцевий (базовий) і регіональний рівні місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування. Правовий статус представницьких органів місцевого самоврядування України. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування України. Функції й компетенція представницьких органів місцевого самоврядування.

Тема 3. Органи самоорганізації населення

Порядок створення органів самоорганізації населення. Повноваження органів самоорганізації населення. Організація діяльності органів самоорганізації населення. Дostroкове припинення повноважень органу самоорганізації населення.

Тема 4. Система, функції й повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування

Поняття й види повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Повноваження сільських, селищних, міських рад, їх види та межі. Повноваження сільського, селищного, міського голови, їх види й межі. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних і міських рад, їх види та межі. Повноваження районних й обласних рад, їх види та межі.

Тема 5. Організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування

Поняття й сутність організаційно-правової основи як форми автономії місцевого самоврядування. Організаційно-правові форми діяльності місцевих рад. Організація роботи сільського, селищного, міського голови. Організаційно-правові форми діяльності виконавчих органів сільських, селищних і міських рад.

Тема 6. Правове регулювання матеріальної основи місцевого самоврядування

Поняття матеріальної основи та економічної автономії місцевого самоврядування. Правове регулювання об'єктів комунальної власності. Фінансова основа місцевого самоврядування. Місцеві бюджети та позабюджетні кошти місцевого самоврядування. Відносини органів місцевого самоврядування та підприємств, установ й організацій різних форм власності.

Тема 7. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті ради

Правовий статус та функції сільських, селищних, міських голів. Повноваження сільських, селищних, міських голів. Правовий статус голів районної, обласної, районної в місті ради. Особливості правового статусу голів міст Києва та Севастополя.

Тема 8. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад

Система виконавчих комітетів місцевих рад, їхні основні функції та повноваження, організація роботи. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад. Статус службовців органів місцевого самоврядування.

Тема 9. Конституційно-правова відповідальність у сфері місцевого самоврядування

Поняття та ознаки конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування. Правова основа конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування. Підстави конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування. Конституційно-правові санкції в механізмі конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.

5. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ (10 ГОД)

Тема 1. Муніципальне право України як галузь права України (2 год)

1. Поняття муніципального права України.
 2. Історія муніципального права України.
 3. Джерела муніципального права України.
 4. Система муніципального права України.
 5. Муніципально-правові відносини.
- Рекомендована література: 1, 5, 19, 21, 28, 29, 33, 45, 42, 49.*

Тема 2. Конституційно-правові основи місцевого самоврядування (2 год)

1. Поняття місцевого самоврядування.
 2. Основні принципи місцевого самоврядування.
 3. Система місцевого самоврядування.
 4. Місцеве самоврядування й вертикаль виконавчої влади.
 5. Місцеве самоврядування й територіальна автономія.
 6. Місцеве самоврядування й міжнародно-правова регламентація його діяльності.
- Рекомендована література: 1, 2, 5, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 35, 37, 38, 45, 42, 49, 51, 56.*

Тема 3. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні (2 год)

1. Поняття територіальної громади.
 2. Види територіальних громад.
 3. Функції й повноваження територіальних громад.
 4. Форми діяльності територіальних громад.
- Рекомендована література: 1, 5, 16, 19, 21, 22, 28, 29, 32, 33, 45, 42, 49.*

Тема 4. Місцеві ради – представницькі органи місцевого самоврядування України (2 год)

1. Поняття місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування та їх видів.
 2. Місцевий (базовий) і регіональний рівні місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування.
 3. Правовий статус представницьких органів місцевого самоврядування України.
 4. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування України.
 5. Функції й компетенція представницьких органів місцевого самоврядування.
- Рекомендована література: 1, 2, 5, 17, 19, 21, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 45, 42, 49, 50.*

Тема 5. Органи самоорганізації населення (2 год)

1. Порядок створення органів самоорганізації населення.
 2. Повноваження органів самоорганізації населення.
 3. Організація діяльності органів самоорганізації населення.
 4. Дострокове припинення повноважень органу самоорганізації населення.
- Рекомендована література: 1, 5, 7, 17, 19, 21, 26, 28, 29, 33, 35, 38, 45, 42, 48, 49.*

6. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ (8 ГОД)

Тема 1. Теоретичні основи місцевого самоврядування (2 год)

1. Зародження наукових знань про місцеве самоврядування.
 2. Громадівський підхід до місцевого самоврядування.
 3. Державницький підхід до місцевого самоврядування.
 4. Громадівсько-державницькі та анархо-синдикалістські підходи до місцевого самоврядування.
 5. Основні концепції щодо походження місцевого самоврядування у XX ст.
- Рекомендована література: 1, 5, 17, 19, 21, 25, 26, 28, 29, 33, 35, 36, 38-42, 45, 49.*

Практичні завдання:

1. Погляди представників історичної та конституційної концепції (школи) на періодизацію історії місцевого самоврядування й муніципального права країн світу:
 - переважно не відрізняються;
 - суттєво відрізняються;
 - відрізняються лише в певній частині.
 Відповідь обґрунтувати теоретично.
2. Чим відрізнялися між собою класичні системи місцевого самоврядування XIX ст. – англо-саксонська та континентально-європейська:
 - відносинами виконавчої влади й місцевого самоврядування;
 - організаційною структурою;
 - політичною моделлю функціонування;
 - рівнем автономії місцевого самоврядування стосовно держави;
 - рівнем муніципального менеджменту;
 - рівнем судового захисту;
 - рівнем законодавчого забезпечення.
 Відповіді обґрунтувати теоретично.
3. На основі аналізу правових актів з історії місцевого самоврядування в Україні потрібно підтвердити або спростувати такі положення:
 - класичне місцеве самоврядування невідоме українському народу;
 - існує історичний зв'язок доконституційних і конституційних форм місцевого самоврядування в Україні;

– місцеве самоврядування можливе лише в незалежній демократичній, соціальній, правовій державі;

– радянська система місцевої влади нічим не відрізняється від системи місцевого самоврядування демократичної, соціальної, правової держави.

Відповіді аргументувати посиланнями на відповідні нормативно-правові акти.

4. Депутатська більшість міської ради вирішила задля відродження історичних традицій запровадити для депутатів цієї ради форму одягу, яка існувала для членів міського магістрату за часів магдебурзького права. Однак депутатська опозиція в міській раді виступила проти такої пропозиції, вважаючи її надмірно амбіційною та марнотратною.

Опитування громадської думки міського населення показало: погляди на запровадження вищезгаданої форми одягу для депутатів міської ради розділилися (приблизно порівну). Противники нововведення аргументували свою позицію нерозв'язаністю в місті низки соціально-економічних проблем.

1. Чи є відродження історичних традицій самоврядування обов'язком сучасних органів місцевого самоврядування? Якщо так (ні), то чому?

2. Чи має моральне право депутатська більшість у міській раді приймати рішення з питання запровадження історичної форми одягу для депутатів міськради, якщо в місті, наприклад, немає гарячої води?

5. Потрібно самостійно сформулювати 2–3 найважливіші питання з історії місцевого самоврядування та муніципального права країн світу. Обґрунтувати актуальність цих питань у науковому, політичному та юридичному відношенні.

6. Установити правильність чи неправильність тверджень про відносини між місцевим самоврядуванням і муніципальним правом:

- місцеве самоврядування визначає зміст і розвиток муніципального права;
- муніципальне право визначає зміст і розвиток місцевого самоврядування;
- місцеве самоврядування й муніципальне право діють незалежно одне від одного;
- місцеве самоврядування та муніципальне право залежать від політичного режиму та суспільного устрою держави;
- інше (дописати).

Відповіді аргументувати посиланнями на теорію й практику муніципального права.

7. Порівняти норми про місцеве самоврядування в Конституції УНР 1918 р., Конституційного договору 1995 р. та Конституції України 1996 р. (що в них спільного та відмінного й чому?).

8. Порівняти Закон Української РСР «Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР і місцеве самоврядування» від 7 грудня 1990 р., Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р.

9. У 2009 р. громадянин П. Іванов, мешканець села Маяки Луцького району, звернувся до Конституційного Суду України з конституційним зверненням щодо тлумачення поняття «орган самоорганізації населення». Підставою для цього послужило те, що у судовому порядку визнано незаконним його обрання головою сільського ради. Як і чому повинен вчинити Конституційний Суд України?

Тема 2. Суб'єкти муніципального права (2 год)

1. Поняття та види суб'єктів правовідносин у сфері місцевого самоврядування.
2. Принципи закріплення та реалізації правосуб'єктності суб'єктів правовідносин у сфері місцевого самоврядування.
3. Правосуб'єктність соціальних спільностей у сфері місцевого самоврядування.
4. Правосуб'єктність фізичних осіб у сфері місцевого самоврядування.
5. Правосуб'єктність держави та адміністративно-територіальних одиниць у сфері місцевого самоврядування.

6. Правосуб'єктність органів публічної влади (органів державної влади й органів місцевого самоврядування) та їх посадових осіб у сфері місцевого самоврядування.
7. Правосуб'єктність інших суб'єктів правовідносин у сфері місцевого самоврядування.
Рекомендована література: 1, 2, 5, 19, 20, 21, 22, 25, 26, 28, 29, 32, 33, 35, 36, 38, 42, 45, 48, 49, 50.

Практичні завдання:

1. Проаналізувати статті Конституції України щодо місцевого самоврядування та положення Європейської хартії місцевого самоврядування. Хто, згідно з Конституцією України, є суб'єктами муніципального права і чому? Який з актів – Конституція України чи Європейська хартія місцевого самоврядування – охоплює більш широке коло суб'єктів місцевого самоврядування та чому?

2. Проаналізувати на основі Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» правосуб'єктність таких суб'єктів муніципального права, як громадяни, депутати місцевих рад та органи самоорганізації населення. Що в них спільного й відмінного та чому?

3. Громадянин А. Ковальчук подав заяву й інші документи на конкурс на заміщення посади начальника відділу фінансового контролю та аудиту виконавчого комітету міської ради. Конкурсна комісія відхилила кандидатуру громадянина А. Ковальчука у зв'язку з тим, що він не мав економічної освіти. Громадянин А. Ковальчук вирішив оскаржити в місцевому суді рішення конкурсної комісії. При цьому він представив суду свої доповіді на економічні теми, виголошені на сесіях міської ради, депутатом якої він був протягом двох попередніх скликань, а також газетні публікації й одну наукову статтю (у співавторстві) на ці теми. Хто у цьому випадку є суб'єктами муніципального права та чому? Чи повинен визнати місцевий суд скаргу громадянина А. Ковальчука обґрунтованою?

4. Громадська організація вирішила висунути кандидата в депутати міської ради. Однак коли справа дійшла до реєстрації цього кандидата, у територіальній виборчій комісії з'ясувалося, що членами цієї організації є кілька іноземців та осіб без громадянства. На цій підставі комісія відмовила в реєстрації кандидата, висунутого громадською організацією. Чи правильно зробила територіальна виборча комісія? Якщо так (ні), то чому? Чи користуються іноземці муніципальною правосуб'єктністю в громадському житті та на виборах? Якщо так (ні), то чому?

5. На науковій конференції відбулася дискусія щодо муніципальної правосуб'єктності органів і посадових осіб державної влади. Деякі вчені вважали таку правосуб'єктність дуже обмеженою, бо держава не повинна втручатися в справи місцевого самоврядування. Інші наводили аргументи на користь широкого трактування цієї правосуб'єктності, оскільки поза державою місцеве самоврядування існувати не може. Третя група вчених намагалася знайти компроміс між позиціями двох інших точок зору. Яка група вчених мала більшу рацію й чому? Чи має практичне значення вищезгадана наукова дискусія? Якщо так (ні), то чому?

6. Потрібно самостійно сформулювати 2–3 найважливіших питання за темою «Суб'єкти муніципального права». Чому саме ці питання є найважливішими в зазначеній темі?

7. Порівняти закони про місцеве самоврядування 1990, 1992 і 1997 років стосовно закріплення в них статусу суб'єктів муніципального права. Що в них спільного та відмінного й чому? Як змінювалась у них муніципальна правоздатність органів і посадових осіб місцевого самоврядування?

8. Порівняти радянське законодавство та законодавство незалежної України про місцеві ради. Що в них спільного та відмінного й чому?

Тема 3. Система, функції і повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування (2 год)

1. Поняття й види повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

2. Повноваження сільських, селищних, міських рад, їх види та межі.
3. Повноваження сільського, селищного, міського голови, їх види та межі.
4. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних і міських рад, їх види та межі.
5. Повноваження районних та обласних рад, їх види й межі.

Рекомендована література: 1, 2, 5, 17, 19, 21, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 45, 42, 50.

Практичні завдання:

1. Порівняти повноваження місцевих рад згідно з Конституцією України, Європейською хартією місцевого самоврядування та Законом «Про місцеве самоврядування в Україні». Що в них спільного та відмінного й чому?

2. Встановити, які з нижченаведених актів у межах своїх повноважень приймають місцеві ради:

- рішення; постанови; декларації; ухвали; розпорядження; заяви;
- звернення; укази; декрети; статuti; положення.

3. Обґрунтувати правильність чи неправильність таких положень:

– територіальна громада може вирішувати всі питання, які віднесені до компетенції її органів і посадових осіб;

– місцеві ради наділені виключними, спільними та делегованими повноваженнями;

– органи самоорганізації населення наділені виключно делегованими повноваженнями;

– усі повноваження територіальної громади, органів і посадових осіб місцевого самоврядування є похідними від делегованих їм повноважень держави;

– виконавчі органи сільських, селищних, міських рад не мають власної компетенції;

– компетенція органів і посадових осіб місцевого самоврядування регламентується тільки Конституцією й законами України;

– компетенційні спори між органами місцевого самоврядування вирішують тільки судові органи.

4. Міський голова прийняв розпорядження, яке міська рада скасувала з огляду на перевищення ним повноважень. Тоді міський голова звернувся до міської ради з пропозицією переглянути прийняте нею рішення, оскільки його розпорядження не торкалося повноважень міської ради. Як повинна вчинити міська рада й чому?

5. На засіданні виконавчого комітету міської ради прийнято рішення з питань, віднесених до його делегованих повноважень. Із цього ж питання через три дні було прийнято рішення обласної державної адміністрації, яке дещо по-іншому регулювало вказані питання.

На запитання представника виконавчого комітету, чим викликано таке дублювання повноважень, в обласній державній адміністрації відповіли, що делеговані повноваження виконкому не є перешкодою для її діяльності.

Чи правильно відповіли в обласній державній адміністрації на запитання представника міськвиконкому? Якщо так (ні), то чому?

6. Сільський голова погодився на обмеження його повноважень сільською радою з огляду на те, що він був помічений у пияцтві. Частина своїх повноважень він передав сільській раді, яка складалася з 15 депутатів. Районна державна адміністрація поставила перед сільською радою питання про скасування рішення про прийняття делегованих їй сільським головою повноважень, а також про притягнення нею сільського голови до дисциплінарної відповідальності за пияцтво. Як має відреагувати сільська рада й чому?

7. Обласна рада включила до порядку денного своєї сесії такі питання:

– про делегування обласній державній адміністрації певних повноважень обласної ради;

– про звіт постійної комісії з питань молодіжної політики;

– про підготовку області до весняно-польових робіт;

– про будівництво для обласного центру нового каналізаційного колектора;

- про взаємодію обласної ради та районних і міських рад області;
- про затвердження начальника обласного управління освіти;
- про зміни рішення про обласний бюджет.

Чи всі з вищеназваних питань входять до компетенції обласної ради? Якщо так (ні), то чому?

8. Проти міського голови правоохоронні органи порушили кримінальну справу, а його самого взяли під варту. Однак міський голова, не вважаючи себе винним у пред'явлених йому звинуваченнях, продовжував передавати до міської ради та міськвиконкому свої вказівки й доручення. Чи повинні виконувати ці вказівки та доручення заступники міського голови й працівники апарату міськвиконкому? Якщо так (ні), то чому?

Тема 4. Організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування (2 год)

1. Поняття й сутність організаційно-правової основи як форми автономії місцевого самоврядування.
2. Організаційно-правові форми діяльності місцевих рад.
3. Організація роботи сільського, селищного, міського голови.
4. Організаційно-правові форми діяльності виконавчих органів сільських, селищних і міських рад.

Рекомендована література: 1, 5, 17, 19, 21, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 45, 42, 50.

Практичні завдання:

1. Визначити правильність чи неправильність таких положень:
 - основною організаційно-правовою формою діяльності місцевих рад є діяльність депутатів місцевої ради;
 - кворум для засідань виконкомів сільських, селищних, міських рад становить 2/3 його складу;
 - позачергові сесії місцевих рад скликаються на вимогу третини депутатів місцевої ради, сільського, селищного, міського голови, трьох постійних комісій місцевої ради, громадських слухань, підписів 1/10 частини виборців у територіальній громаді;
 - процедурні порушення є підставою для визнання актів місцевого самоврядування нечинними;
 - питання організаційно-правових форм діяльності органів і посадових осіб місцевого самоврядування закріплюються в законі, статутах територіальних громад і регламентах місцевих рад;
 - органи самоорганізації населення самостійно встановлюють процедуру своєї діяльності.

2. Проаналізувати норми Конституції України та законів «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад» щодо організаційно-правових форм діяльності органів місцевого самоврядування. Що в них спільного та відмінного й чому?

3. Громадянин І. Петренко вирішив побувати на сесії селищної ради, на якій мало розглядатися питання про лісокористування суб'єктами господарювання різних форм власності лісів територіальної громади селища. Він хотів виступити перед депутатами селищної ради з інформацією про грубі порушення правил лісокористування фізичними та юридичними особами. Громадянин І. Петренко подав за три дні до сесії селищної ради листа, у якому просив селищного голову дозволити йому бути присутнім на сесії й виступити на ній із вищезазначеного питання. Селищний голова не дав відповіді на листа громадянина І. Петренка. Чи правомірно діяв селищний голова? Якщо так (ні), то чому?

Як мають вирішитися питання, порушені в листі громадянина І. Петренка, та чому?

4. Депутати опозиційної фракції на сесії районної ради виступили з протестом проти порушень регламенту засідання ради з боку голови районної ради, який не

дотримувався норми регламенту про рівну кількість виступаючих з обговорюваних питань як із боку депутатської більшості, так і депутатської опозиції в районній раді.

Голова районної ради намагався пояснити членам вищезгаданої фракції, що кількість виступаючих із боку депутатської більшості чи депутатської опозиції не впливає на зміст рішення, оскільки депутатська більшість завдяки своїй кількості завжди може провести свої проекти рішень через сесію ради. Чи правомірно діяв голова районної ради? Якщо так (ні), то чому? Чи можна визнати поведінку голови районної ради як норму місцевого звичаю? Якщо так (ні), то чому?

5. Постійна комісія міської ради з питань молодіжної політики запросила на своє засідання представників дванадцяти молодіжних громадських організацій. Але на засідання прийшли лише представники чотирьох із цих організацій.

У зв'язку з цим двоє депутатів – членів цієї комісії – запропонували перенести її засідання, бо неякку представників інших молодіжних громадських організацій вони розцінили як вияв недовіри постійній комісії. Більшість членів постійної комісії висловилися за проведення її засідання, оскільки формальних підстав для врахування вищезгаданої пропозиції двох депутатів немає. Як мала б вчинити постійна комісія в цій ситуації і чому?

6. Під час прийому громадян та представників громадських організацій у своєму виборчому окрузі депутат обласної ради звернув увагу на те, що багато з них нарікає на роботу виконавчих органів місцевого самоврядування й місцевих державних адміністрацій. У зв'язку з цим він направив ряд депутатських звернень до цих органів із метою отримання повної та об'єктивної інформації про практичну діяльність цих органів.

Згодом цей депутат вирішив провести з представниками органів, яким він адресував депутатські звернення, нараду за участю представників ЗМІ й громадських організацій. Практично всі вони на нараду не з'явилися, мотивуючи це тим, що така форма діяльності депутата обласної ради не передбачена законом. Чи правильно діяв депутат обласної ради? Якщо так (ні), то чому?

7. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ (16 ГОД)

Формами самостійної роботи студента зі спецкурсу «Муніципальне право» є такі: опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу; вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання; поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації; підготовка до виступу на семінарських заняттях; систематизацію вивченого матеріалу перед заліком; опрацювання й підготовка огляду опублікованих у фахових та інших виданнях статей; підготовка (написання) письмових робіт – реферату, задачі, що включає (підбір необхідних джерел інформації і їх опрацювання; написання та редагування тексту роботи; належне оформлення письмової роботи).

Тема 1. Сучасні муніципальні системи (моделі). Муніципальна система України (2 год)

1. Поняття, зміст та види муніципальних моделей (систем).
2. Англосаксонська модель місцевого самоврядування.
3. Континентальна(французька) модель місцевого самоврядування.
4. Інші моделі організації публічної влади на місцях.
5. Особливості муніципальної системи України.

Рекомендована література: 1, 5, 19, 21, 28, 29, 33, 45, 38–42, 49, 50, 51.

Тема 2. Теоретичні основи місцевого самоврядування (2 год)

1. Зародження наукових знань про місцеве самоврядування.

2. Громадівський підхід до місцевого самоврядування.
3. Державницький підхід до місцевого самоврядування.
4. Громадівсько-державницькі та анархо-синдикалістські підходи до місцевого самоврядування.
5. Основні концепції щодо походження місцевого самоврядування у ХХ ст.
Рекомендована література: 1, 2, 5, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 35, 37, 38–42, 45, 49, 51.

Тема 3. Міжнародні стандарти в системі місцевого самоврядування України (2 год)

1. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування.
2. Роль Ради Європи в розробці міжнародних стандартів місцевого самоврядування.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування.
4. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
5. Європейська типова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади.
6. Стандарти місцевого самоврядування Європейського Союзу.
Рекомендована література: 1, 2, 3, 5, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 35, 37, 38–42, 45, 49, 51.

Тема 4. Система, функції й повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування (2 год)

1. Поняття й види повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування.
2. Повноваження сільських, селищних, міських рад, їх види та межі.
3. Повноваження сільського, селищного, міського голови, їх види й межі.
4. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних і міських рад, їх види та межі.
5. Повноваження районних та обласних рад, їх види й межі.
Рекомендована література: 1, 2, 5, 17, 19, 21, 24, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 42, 45, 50.

Тема 5. Правове регулювання матеріальної основи місцевого самоврядування (2 год)

1. Поняття матеріальної основи та економічної автономії місцевого самоврядування.
2. Правове регулювання об'єктів комунальної власності.
3. Фінансова основа місцевого самоврядування. Місцеві бюджети та позабюджетні кошти місцевого самоврядування.
4. Відносини органів місцевого самоврядування й підприємств, установ та організацій різних форм власності.
Рекомендована література: 1, 2, 4, 5, 13, 14, 15, 19, 21, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 42, 45, 46.

Тема 6. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів, голів районної, обласної, районної в місті рад (2 год)

1. Правовий статус та функції сільських, селищних, міських голів.
2. Повноваження сільських, селищних, міських голів.
3. Правовий статус голів районної, обласної, районної в місті ради.
4. Особливості правового статусу голів міст Києва та Севастополя.
Рекомендована література: 1, 5, 9, 17, 19, 21, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 42, 45, 50.

Тема 7. Виконавчі органи сільських, селищних і міських рад (2 год)

1. Система виконавчих комітетів місцевих рад, їхні основні функції та повноваження, організація роботи.
2. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.

3. Статус службовців органів місцевого самоврядування.
Рекомендована література: 1, 5, 9, 17, 19, 21, 25, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 42, 45, 50.

Тема 8. Конституційно-правова відповідальність у сфері місцевого самоврядування (2 год)

1. Поняття та ознаки конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
2. Правова основа конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
3. Підстави конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
4. Конституційно-правові санкції в механізмі конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.

Рекомендована література: 1, 5, 19, 21, 28, 29, 33, 45, 42, 49.

8. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання знань студентів із навчальної дисципліни «Муніципальне право» здійснюється на основі результатів поточного модульного й підсумкового контролю знань. Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку, поточний – під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських, перевірки результатів виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом.

Модуль 1 (поточне оцінювання)					Модуль 2			Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		ІНДЗ	Модульна контрольна робота	Модульна контрольна робота	Контрольна робота	
T1	T2	T3	T4					
7	7	7	7	12	20	20	20	100

За роботу на семінарських заняттях, що належать до змістового модуля 1 та 2, студент може отримати 7 балів. Максимальна оцінка за цей вид роботи – 28 балів. При цьому робота студента на практичному занятті оцінюється таким чином: за аудиторні самостійні роботи – 1 бал, за усні відповіді під час опитування – 4 бали, за виконання задач і завдань під час практичного заняття – 2 бали.

Передбачено проведення двох підсумкових модульних контрольних робіт із можливим балом 20 та семестрової контрольної роботи (20 балів). Максимальна оцінка за результатами контрольних заходів у 7-му семестрі становить 60 балів.

При виконанні модульних контрольних робіт оцінці підлягають теоретичні знання та практичні навички, яких набули студенти після опанування певного модуля. Перша модульна контрольна робота проводиться у формі тестів, друга й третя – у письмовій формі, а саме: студенти дають відповіді на теоретичні питання та розв'язують практичні завдання.

Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання студентом у 7 семестрі оцінюється за 12-бальною шкалою: 12–10 балів – відмінне виконання; 10–7 – середній рівень; 6–3 – задовільний рівень; 2–0 – незадовільне виконання.

За результатами вивчення курсу студенти складають залік. Семестровий залік – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння студентом навчального матеріалу з курсу на підставі результатів виконання ним усіх видів запланованої навчальної роботи протягом семестру: аудиторної роботи – під час лекційних, семінарських занять, самостійної роботи – при виконанні індивідуальних навчально-дослідних завдань, модульних контрольних робіт.

Залік виставляється за умови, що студент виконав усі види навчальної роботи, визначені робочою навчальною програмою дисципліни, та отримав позитивні підсумкові оцінки за кожен із модулів.

Оцінювання знань студентів здійснюється за результатами поточного контролю. При цьому завдання поточного контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно. Залік виставляється за умови, що студент успішно виконав усі завдання, передбачені навчальною програмою дисципліни, і набрав при цьому не менше 60 балів.

У випадку незадовільної поточної семестрової оцінки або за бажання підвищити рейтинг студент складає залік у формі підсумкового опитування (усного контролю), при цьому на залік виноситься 40 балів, а бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою.

Підсумкове семестрове оцінювання здійснюється за такою шкалою:

90–100 балів – відмінно (А – відмінне виконання);

82–89 балів – добре (В – вище середнього рівня);

75–81 балів – добре (С – загалом хороша робота);

67–74 балів – задовільно (D – непогано);

60–66 балів – задовільно (E – виконання відповідає мінімальним критеріям);

0–59 балів – незадовільно (Fх – потрібно перескладання).

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання передбачає написання кожним студентом одного творчого наукового дослідження протягом семестру відповідно до наведеного нижче переліку тем:

1. Поняття муніципального права України.
2. Історія муніципального права України.
3. Система муніципального права України.
4. Муніципально-правові відносини.
5. Принципи муніципального права.
6. Муніципально-правові норми, інститути, відносини.
7. Наука й навчальний курс муніципального права.
8. Поняття та види джерел муніципального права.
9. Поняття місцевого самоврядування.
10. Основні принципи місцевого самоврядування.
11. Система місцевого самоврядування.
12. Місцеве самоврядування й вертикаль виконавчої влади.
13. Місцеве самоврядування й територіальна автономія.
14. Місцеве самоврядування та міжнародно-правова регламентація його діяльності.
15. Зародження наукових знань про місцеве самоврядування.
16. Громадівський підхід до місцевого самоврядування.
17. Державницький підхід до місцевого самоврядування.
18. Громадівсько-державницькі та анархо-синдикалістські підходи до місцевого самоврядування.
19. Основні концепції щодо походження місцевого самоврядування у XX ст.
20. Правова природа міжнародних стандартів місцевого самоврядування.
21. Роль Ради Європи в розробці міжнародних стандартів місцевого самоврядування.

22. Європейська хартія місцевого самоврядування.
23. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
24. Європейська типова конвенція про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними общинами або органами влади.
25. Стандарти місцевого самоврядування Європейського Союзу.
26. Поняття й види суб'єктів муніципального права.
27. Організація служби в органах місцевого самоврядування.
28. Поняття територіальної громади.
29. Види територіальних громад.
30. Функції й повноваження територіальних громад.
31. Форми діяльності територіальних громад.
32. Поняття місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування та їх видів.
33. Місцевий (базовий) і регіональний рівні місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування.
34. Правовий статус представницьких органів місцевого самоврядування України.
35. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування України.
36. Функції й компетенція представницьких органів місцевого самоврядування.
37. Форми місцевої демократії та порядок формування виборних органів місцевого самоврядування.
38. Поняття й види повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування.
39. Повноваження місцевих рад, їх види та межі.
40. Повноваження сільського, селищного, міського голови, їх види й межі.
41. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних і міських рад, їх види та межі.
42. Утворення виконавчих органів місцевих рад. Здійснення виконавчо-розпорядчих функцій головою ради.
43. Питання реалізації галузевої компетенції виконавчих органів. Порядок організації роботи із виконання рішень ради, вищестоящих органів влади й управління.
44. Організація діяльності виконавчого органу із забезпечення відповідності актів його відділів та управлінь, інших підпорядкованих йому органів, а також підприємств, організацій і установ, які належать до комунальної власності, чинному законодавству, рішенням ради і власних рішень.
45. Підготовка пропозицій про структуру управління на відповідній території, про утворення, реорганізацію й ліквідацію відділів та управлінь виконавчого органу, організація й спрямування їхньої роботи.
46. Порядок створення органів самоорганізації населення.
47. Повноваження органів самоорганізації населення.
48. Організація діяльності органів самоорганізації населення.
49. Дostroкове припинення повноважень органу самоорганізації населення.
50. Способи вирішення компетенційних спорів між органами й посадовими особами місцевого самоврядування та між органами й посадовими особами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями.
51. Поняття форм і методів діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.
52. Сесія як основна форма роботи представницьких органів місцевого самоврядування.
53. Форми й методи роботи постійних комісій місцевих рад.
54. Форми й методи роботи тимчасових контрольних комісій рад.
55. Форми й методи роботи депутатів місцевих рад.
56. Поняття матеріальної основи та економічної автономії місцевого самоврядування.
57. Правове регулювання об'єктів комунальної власності.
58. Відносини органів місцевого самоврядування та підприємств, установ й організацій різних форм власності.

59. Поняття місцевих фінансів та основ фінансової автономії місцевого самоврядування.
60. Місцеві бюджети.
61. Місцеві податки й збори.
62. Доходи та видатки місцевих бюджетів. Збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів.
63. Особливості формування районних та обласних бюджетів.
64. Альтернативні джерела надходжень до місцевих бюджетів.
65. Фінансово-кредитні ресурси місцевого самоврядування.
66. Поняття й сутність організаційно-правової основи як форми автономії місцевого самоврядування.
67. Організаційно-правові форми діяльності місцевих рад.
68. Організація роботи сільського, селищного, міського голови.
69. Організаційно-правові форми діяльності виконавчих органів сільських, селищних і міських рад.
70. Правовий статус та функції сільських, селищних, міських голів.
71. Повноваження сільських, селищних, міських голів.
72. Правовий статус голів районної, обласної, районної в місті рад.
73. Особливості правового статусу голів міст Києва та Севастополя.
74. Система виконавчих комітетів місцевих рад, їхні основні функції та повноваження, організація роботи.
75. Відділи та управління виконавчих комітетів місцевих рад.
76. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.
77. Класифікація гарантій місцевого самоврядування.
78. Поняття й види юридичної відповідальності в системі місцевого самоврядування.
79. Нормотворчий процес у місцевих радах та його стадії.
80. Поняття й ознаки конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
81. Правова основа конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
82. Підстави конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
83. Конституційно-правові санкції в механізмі конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
84. Поняття та способи визначення співвідношення повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.
85. Концептуальні засади міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України.
86. Суб'єктно-об'єктний склад міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України.
87. Роль міжнародних неурядових організацій у становленні та розвитку міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України.
88. Правовий статус організаційних структур органів місцевого самоврядування України, які займаються міжнародним співробітництвом.
89. Організаційно-правові форми міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування України.

Підготовка до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання вимагає оволодіння відповідною частиною курсу «Муніципальне право» за підручниками та іншою спеціальною літературою, ретельного вивчення норм Конституції України, законів України й інших джерел муніципального права.

Тему індивідуального навчально-дослідного завдання студент обирає на власний розсуд. Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання полягає в аналізі й узагальненні міжнародно-правових стандартів, законодавства та спеціальної літератури із певного питання, указанного в списку, що додається.

У роботі обов'язково мають міститися посилання на використані спеціальні джерела. Робота може супроводжуватися додатками, обов'язково повинна мати список використаних джерел.

Висвітлення теми має бути повним, а не поверховим, охопити всі проблемні моменти, містити аналіз наукової літератури. Для одержання позитивної оцінки студенту потрібно провести ґрунтовне дослідження наявного стану правового регулювання, відзначити прогалини, шляхи можливого вдосконалення чинного законодавства, дати вичерпні відповіді, які мають ґрунтуватися на нормах закону та враховувати положення науки муніципального права. Обсяг індивідуального завдання не може бути меншим 20 сторінок.

Виконана робота має бути подана на кафедру конституційного, адміністративного права та фінансового права для перевірки не пізніше одного місяця до початку сесії, під час якої складатиметься залік із муніципального права України.

ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

1. Визначте поняття, предмет та методи галузі муніципального права.
2. Визначте представницькі органи місцевого самоврядування.
3. Проаналізуйте шляхи вирішення компетенційних спорів у сфері місцевого самоврядування.

Варіант 2

1. Проаналізуйте функції науки муніципального права.
2. Проаналізуйте повноваження органів місцевого самоврядування в галузі зовнішньоекономічної діяльності.
3. Які відмінності між органами самоорганізації населення та асоціаціями місцевого самоврядування?

Варіант 3

1. Визначте правові основи місцевого самоврядування.
2. Проаналізуйте соціально-класову теорію місцевого самоврядування.
3. У чому полягає відмінність між повноваженнями та компетенцією місцевих рад?

Варіант 4

1. Проаналізуйте повноваження територіальної громади.
2. Визначте статус службовців органів місцевого самоврядування.
3. Які органи місцевого самоврядування реалізують спільні інтереси територіальних громад?

Варіант 5

1. Визначте спеціальні джерела муніципального права.
2. Проаналізуйте асоціації й інші добровільні об'єднання органів місцевого самоврядування.
3. Проаналізуйте, що означає прийняття статуту як для влади, так і для територіальної громади.

Варіант 6

1. Визначте поняття системи муніципального права України.
2. Проаналізуйте представницькі й виконавчі органи місцевого самоврядування в Київській Русі та за часів Великого Князівства Литовського.
3. Яка мета реформування системи місцевого самоврядування й територіального устрою?

Варіант 7

1. Визначте фінансову основу місцевого самоврядування.
2. Визначте місце муніципального права в системі права України.
3. Яка перспектива розвитку місцевого самоврядування в Україні?

Варіант 8

1. Визначте поняття муніципально-правової норми та інституту.
2. Проаналізуйте територіальну основу місцевого самоврядування та проблеми її формування.
3. Проаналізуйте основні ідеї теорій місцевого самоврядування. Які з них властиві органам місцевого самоврядування вашого регіону?

Варіант 9

1. Проаналізуйте особливості відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
2. Визначте поняття основ місцевого самоврядування.
3. Визначте основні напрями діяльності органів місцевого самоврядування в європейських країнах.

Варіант 10

1. Визначте повноваження органів місцевого самоврядування в галузі планування та в бюджетно-фінансовій сфері.
2. Проаналізуйте статус депутата місцевої ради.
3. Як, відповідно до Всесвітньої декларації про місцеве самоврядування, має визначатися процедура нагляду за діяльністю місцевих органів влади?

Варіант 11

1. Дайте визначення терміна «місцеве самоврядування».
2. Проаналізуйте поняття та основні елементи муніципально-правових відносин.
3. Наведіть із практики приклади притягнення до відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування?

Варіант 12

1. Проаналізуйте матеріальну основу місцевого самоврядування. Комунальна власність та її правовий режим.
2. Проаналізуйте загальні й спеціальні (правові) гарантії місцевого самоврядування.
3. Вкажіть ті моменти в чинному Законі «Про місцеве самоврядування в Україні», що вказують на декларативність відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування.

Варіант 13

1. Визначте види муніципальних систем у зарубіжних країнах.
2. Проаналізуйте повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
3. Які делеговані повноваження виконують органи самоорганізації населення вашого міста (району в місті, селища, села)?

Варіант 14

1. Проаналізуйте муніципальне право як навчальну дисципліну.
2. Визначте соціальну основу місцевого самоврядування.
3. Як здійснюються власні та делеговані повноваження органами місцевого самоврядування на прикладі вашого міста?

Варіант 15

1. Проаналізуйте поняття, предмет та методологію науки муніципального права.
2. Проаналізуйте становлення та розвиток магдебурзького права на українських землях.
3. Наведіть приклади виняткової компетенції ради вашого міста (селища, села).

Варіант 16

1. Проаналізуйте поняття, предмет та методологію науки муніципального права.
2. Проаналізуйте організацію місцевого управління в УРСР. Особливості «радянської системи» організації влади на місцях.
3. Ваші пропозиції щодо вдосконалення виборчого процесу, формування органів місцевого самоврядування, обрання депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Варіант 17

1. Проаналізуйте державну (державницьку) теорію місцевого самоврядування.
2. Визначте суб'єктів місцевого самоврядування.
3. Вкажіть особливості місцевих виборів у вашому регіоні.

Варіант 18

1. Проаналізуйте концепцію місцевого самоврядування в Європейській хартії місцевого самоврядування.
2. Проаналізуйте теорію муніципального соціалізму.
3. Якщо статут територіальної громади вашого села (селища, міста) прийнятий, вкажіть позитивні та негативні моменти цього процесу.

Варіант 19

1. Визначте поняття та зміст компетенції місцевого самоврядування.
2. Проаналізуйте соціально-класову теорію місцевого самоврядування.
3. Вкажіть особливості історичного розвитку місцевого самоврядування у вашому регіоні.

Варіант 20

1. Проаналізуйте теорію соціального обслуговування.
2. Визначте принципи місцевого самоврядування.
3. Наведіть приклади прояву принципу автономії місцевого самоврядування у вашому місті (районі).

Варіант 21

1. Проаналізуйте теорію природних прав вільної громади.
2. Визначить конституційні засади відносин державної влади й місцевого самоврядування.
3. Яка теорія місцевого самоврядування покладена в основу конституційної моделі місцевого самоврядування України?

Варіант 22

1. Проаналізуйте теорію дуалізму муніципального управління.
2. Визначте підстави конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
3. У чому полягають особливості системи джерел муніципального права України?

Варіант 23

1. Проаналізуйте господарську теорію місцевого самоврядування.
2. Проаналізуйте склад, порядок формування та форми роботи місцевих рад.
3. Яку юридичну силу мають рішення загальних зборів громадян?

Варіант 24

1. Проаналізуйте систему науки муніципального права.
2. Визначте поняття асоціації та інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.
3. Яка організаційно-правова форма місцевого самоврядування застосовується в Україні?

Варіант 25

1. Проаналізуйте становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України.
2. Проаналізуйте предмети відання та повноваження місцевого самоврядування.
3. Яку періодичність проведення громадських слухань передбачає законодавство України про місцеве самоврядування?

Варіант 26

1. Визначте поняття системи місцевого самоврядування та її елементи.
2. Визначте виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.
3. Якими правовими актами регулюється порядок проведення загальних зборів громадян?

Варіант 27

1. Сільський, селищний, міський голова: порядок обрання, місце та роль у системі місцевого самоврядування.
2. Проаналізуйте повноваження органів місцевого самоврядування у галузі зовнішньоекономічної діяльності.
3. Які групи суспільних відносин у межах предмета правового регулювання муніципального права України регулюються з допомогою імперативного та які з допомогою диспозитивного методів правового регулювання?

Варіант 28

1. Визначте поняття та види органів місцевого самоврядування.
2. Визначте форми діяльності територіальних громад.
3. Яка теорія місцевого самоврядування передбачає визнання населення «штучних» територіальних одиниць територіальним колективом (громадою)?

Варіант 29

1. Проаналізуйте становлення інституту місцевого самоврядування в новітній історії України.
2. Визначте систему доктринальних джерел науки муніципального права України.
3. Якою є роль адміністративної юстиції як форми судового захисту прав місцевого самоврядування?

Варіант 30

1. Визначте повноваження територіальних громад.
2. Визначте функції науки муніципального права.
3. У чому полягають особливості реалізації права на місцеве самоврядування іноземцями та апатридами, які постійно проживають на території відповідної громади?

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття муніципального права України.
2. Система муніципального права України.
3. Муніципально-правові відносини.
4. Принципи муніципального права.
5. Муніципально-правові норми, інститути, відносини.
6. Поняття й види джерел муніципального права.
7. Поняття місцевого самоврядування.
8. Основні принципи місцевого самоврядування.
9. Система місцевого самоврядування.
10. Громадівський підхід до місцевого самоврядування.
11. Державницький підхід до місцевого самоврядування.
12. Громадівсько-державницькі та анархо-синдикалістські підходи до місцевого самоврядування.
13. Основні концепції щодо походження місцевого самоврядування у ХХ ст.
14. Поняття територіальної громади.
15. Види територіальних громад.
16. Функції й повноваження територіальних громад.
17. Форми діяльності територіальних громад.
18. Поняття місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування та їх видів.
19. Місцевий (базовий) і регіональний рівні місцевих рад як представницьких органів місцевого самоврядування.
20. Правовий статус представницьких органів місцевого самоврядування України.
21. Порядок формування представницьких органів місцевого самоврядування України.
22. Функції й компетенція представницьких органів місцевого самоврядування.
23. Форми місцевої демократії та порядок формування виборних органів місцевого самоврядування.

24. Поняття й види повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування.
25. Повноваження місцевих рад, їх види та межі.
26. Повноваження сільського, селищного, міського голів, їх види та межі.
27. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних і міських рад, їх види й межі.
28. Утворення виконавчих органів місцевих рад. Здійснення виконавчо-розпорядчих функцій головою ради.
29. Порядок створення органів самоорганізації населення.
30. Повноваження органів самоорганізації населення.
31. Організація діяльності органів самоорганізації населення.
32. Дострокове припинення повноважень органу самоорганізації населення.
33. Поняття форм і методів діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.
34. Сесія як основна форма роботи представницьких органів місцевого самоврядування.
35. Форми й методи роботи постійних комісій місцевих рад.
36. Форми та методи роботи тимчасових контрольних комісій рад.
37. Форми й методи роботи депутатів місцевих рад.
38. Поняття матеріальної основи та економічної автономії місцевого самоврядування.
39. Правове регулювання об'єктів комунальної власності.
40. Відносини органів місцевого самоврядування й підприємств, установ та організацій різних форм власності.
41. Поняття місцевих фінансів та основ фінансової автономії місцевого самоврядування.
42. Місцеві бюджети.
43. Місцеві податки й збори.
44. Доходи та видатки місцевих бюджетів. Збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів. Державні трансферти.
45. Особливості формування районних та обласних бюджетів. Альтернативні джерела надходжень до місцевих бюджетів. Фінансове вирівнювання місцевих бюджетів.
46. Організаційно-правові форми діяльності місцевих рад.
47. Організація роботи сільського, селищного, міського голів.
48. Організаційно-правові форми діяльності виконавчих органів сільських, селищних і міських рад.
49. Правовий статус та функції сільських, селищних, міських голів.
50. Повноваження сільських, селищних, міських голів.
51. Правовий статус голів районної, обласної, районної в місті рад.
52. Система виконавчих комітетів місцевих рад, їхні основні функції та повноваження, організація роботи.
53. Відділи й управління виконавчих комітетів місцевих рад.
54. Поняття та система гарантій місцевого самоврядування.
55. Поняття й види юридичної відповідальності в системі місцевого самоврядування.
56. Нормотворчий процес у місцевих радах та його стадії.
57. Поняття й ознаки конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
58. Правова основа конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
59. Підстави конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.
60. Конституційно-правові санкції в механізмі конституційно-правової відповідальності у сфері місцевого самоврядування.

9. СПИСОК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Список рекомендованих джерел

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 142.
2. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 р. [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036
3. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними громадами або властями від 21 травня 1980 р. [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_106
4. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50, / № 50–51. – Ст. 572.
5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
6. Про службу в органах місцевого самоврядування : Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
7. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 254.
8. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
9. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 10 липня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 35–36. – Ст. 491.
10. Про об'єднання громадян : Закон України 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.
11. Про столицю України – місто-герой Київ : Закон України від 15 січня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 11. – Ст. 79.
12. Про транскордонне співробітництво : Закон України від 24 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 499.
13. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності : Закон України від 3 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 228.
14. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку. Закон України від 29 листопада 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 10. – Ст. 78.
15. Баймуратов М. О. Місьцеве самоврядування та його роль в становленні малого та середнього підприємництва [Текст] : [монографія] / М. О. Баймуратов, В. І. Андреев ; Маріуп. держ. ун-т, Представництво Європ. орг. публіч. права в Україні. – Суми : Університет. кн., 2011. – 210 с.
16. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : монографія / О. В. Батанов – К.: Ін Юре, 2003. – 512 с.
17. Біленчук П. Д. Місьцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право [Текст] : навч. посіб. для вищ. навч. закл. / П. Д. Біленчук [та ін] ; Європейський ун-т упр., безпеки та інформаційно-правових технологій, Т-во науковців по сприянню муніципальній реформі. – К. : Атіка, 2000. – 304 с.
18. Бедрій Р. Б. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні [Текст] : навч. посіб. для курсантів та студ. (у табл. і схемах) / Р. Б. Бедрій, С. Я. Бурда ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : ЛДУВС, 2012. – 122 с.

19. Бисага, Ю. М. Муніципальне право України [Текст] : навч. посіб. / Ю. М. Бисага [й ін.] ; Ужгородський нац. ун-т. Юрид. ф-т. Кафедра конституційного права та порівняльного правознавства, Ін-т держави і права країн Європи. – Вид. 2-е, переробл. та доп. – Ужгород : Ліра, 2008. – 440 с.
20. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії [Текст] / В. І. Борденюк. – К. : Парлам. вид-во, 2007. – 576 с.
21. Вакарюк Л. В. Муніципальне право [Текст] : навч.-метод. посіб. / Л. В. Вакарюк, В. А. Вдовічен ; Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 108 с.
22. Гураль П. Ф. Територіальна громада в Україні: історико-правове дослідження [Текст] : монографія / П. Ф. Гураль ; Львівський держ. ун-т внутр. справ. – Л. : ЛьвДУВС ; Л. : Край, 2008. – 467 с.
23. Євтушенко О. Н. Державна влада і місцеве самоврядування в політичній системі суспільства [Текст] : монографія / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – 513 с
24. Задорожня Г. В. Організаційні форми роботи постійних комісій представницьких органів місцевого самоврядування / Г. В. Задорожня // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2006. – № 1. – С. 70–78.
25. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз [Текст] : навч. посіб. / Н. В. Камінська ; Київ. ун-т туризму, економіки і права. – К. : КНТ, 2010. – 229 с.
26. Козюра І. В. Місцеве самоврядування в Україні (становлення та еволюція) [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Козюра, О. Ю. Лебединська ; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. – Ужгород : Патент, 2003. – 224 с
27. Колодій А. М. Державне будівництво і місцеве самоврядування [Текст] : навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник ; Нац. акад. внутр. справ України. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 304 с.
28. Корнієнко М. І. Муніципальне право України. Концептуальні та організаційно-правові питання [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. І. Корнієнко ; Академія правових наук України, НДІ приватного права і підприємництва. – К. : Алерта, 2005. – 144 с.
29. Кравченко В. В. Муніципальне право України [Текст] : навч. посіб. / В. В. Кравченко, М. В. Пітцик ; Асоціація міст України, Ін-т економіки та права «КРОК», Товариство науковців по сприянню муніципальній реформі. – К. : Атіка, 2003. – 671 с.
30. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : монографія / В. С. Куйбіда. – К. : МАУП, 2004. – 432 с.
31. Куйбіда В. С. Місцеве самоврядування України в контексті розвитку місцевої демократії [Текст] : [монографія] / В. С. Куйбіда [и др.]. – Хмельницький : Вид-во ХУУП, 2008. – 467 с.
32. Любченко П. М. Компетенція суб'єктів місцевого самоврядування : монографія / П. М. Любченко. – Х. : Модель всесвіту, 2001. – 224 с.
33. Любченко П. М. Муніципальне право України [Текст] : навч. посіб. / П. М. Любченко ; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування Нац. акад. прав. наук України. – Х. : ФІНН, 2012. – 495 с.
34. Лялюк О. Ю. Основи організації і діяльності місцевих рад в Україні : монографія / О. Ю. Лялюк. – Х. : Право, 2008. – 288 с.
35. Місцеве самоврядування в Україні в умовах становлення правової держави : монографія / за ред. Ю. М. Тодики, В. А. Шумілка. – Х. : Одиссей, 2004. – 392 с.
36. Місцеве самоврядування [Текст] / ред. А. О. Чемерис ; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. Львівський філіал (ЛФУАДУ). – Львів : Ліга-Прес, 1999. Кн. 2 :

- Організація роботи міського голови / А. Я. Базилевич [та ін.]. – Л. : [б. в.], 2004. – 1104 с.
37. Місцеве самоврядування в Україні: сучасність та перспективи [Текст] : матеріали наук.-практ. конф., з нагоди 10-річчя прийняття Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та ратифікації Європейської хартії місцевого самоврядування / ред. кол. Ю. П. Битяк ; Харківська обласна рада, Харківська міська рада, НДІ держ. будівництва та місцевого самоврядування Академії правових наук України. – Х. : Стиль-Издат, 2007. – 279 с.
 38. Місцеве самоврядування в Україні: проблеми та перспективи [Текст] / В. М. Бесчастний [та ін.] ; ред. В. М. Бесчастний ; Дон. юрид. ін-т МВС при Донецькому нац. ун-ті. – Донецьк : [б. в.], 2005. – 272 с.
 39. Муніципальне право зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / Академія муніципального управління (м. Київ), НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України. – К. : Знання України, 2005. – (Серія «Інноваційні освітні технології у муніципальному праві»). Ч. 1 / О. В. Батанов, В. М. Кампо. – 2005. – 148 с.
 40. Муніципальне право зарубіжних країн : у 3 ч. : навч. посіб. / [за заг. ред. П. Ф. Мартиненка]. – К. : Знання України, 2006. – Ч. 2 / М. О. Баймуратов, О. В. Батанов, В. М. Кампо, О. А. Музика. – 120 с.
 41. Муніципальне право зарубіжних країн : у 3 ч. : навч. посіб. / [за заг. ред. П. Ф. Мартиненка]. – К. : Знання України, 2006. – Ч. 3 / авт.-упоряд. : В. Ю. Барвіцький, О. В. Батанов. – 284 с.
 42. Муніципальне право України : підручник / за ред. М. О. Баймуратова. – 2-е вид., допов. – К. : Прав. єдність, 2009. – 720 с.
 43. Муніципальне статутне право. Хрестоматія [Текст] : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : у 2 ч.] / [упоряд.: Х. В. Приходько, В. М. Носова ; відп. ред. Х. В. Приходько] ; Акад. муніцип. упр. – К. : [Акад. муніцип. упр.], 2008. – (Серія «Інноваційні освітні технології в муніципальному праві»). Ч. 1. – 2008. – 224 с.
 44. Муніципальне статутне право [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. В. Дуда [и др.] ; заг. ред. В. М. Кампо ; Одеська нац. юрид. акад., Академія муніципального упр., НДІ приватного права і підприємництва Академії правових наук України. – 2-вид., доповн. і виправл. – О. : Юрид. л-ра, 2005. – 133 с.
 45. Муніципальне право України : підручник / за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
 46. Музика-Стефанчук О. А. Фінансово-правова основа місцевого самоврядування в зарубіжних країнах : навч. посіб. / О. А. Музика-Стефанчук– К. : Правова єдність, 2009. – 224 с.
 47. Нескромний О. А. Місцеве самоврядування в Україні: Закон, практика, проблеми / О. А. Нескромний – К. : Парлам. вид-во, 2000. – 142 с.
 48. Остапенко О. Г. Конституційно-правовий статус органів самоорганізації населення в Україні : монографія / О. Г. Остапенко. – Х. : ХНАДУ, 2009. – 232 с.
 49. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування / Ю. Панейко – Львів: Літопис – 2002. – 196 с.
 50. Проблеми функціонування місцевих рад та їх виконавчих органів : монографія / за ред. Ю. М. Тодики. – Х. : Право, 2009. – 540 с.
 51. Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування : навч. посіб. / М. Пітцик, В. Кравченко, Е. С. Моньйо, Б. Фонтен, В. Черніков [та ін.] – К. : Клевер, 2000. – 136 с.
 52. Прієшкіна О. В. Місцеве самоврядування в Україні: правове регулювання безпосередньої демократії : навч. посіб. / О. В. Прієшкіна– К. : Кондор. – 2004. – 336 с.
 53. Рішення Конституційного Суду України [Текст] : в 3 т. / упоряд. С. А. Кузьмін. – К. : Вид. Паливода А. В., 2010. – Т. 1 : Національна безпека та оборона. Судова діяльність. Правоохоронна діяльність. Тлумачення кодексів. Державні служби. – 2010. – 494 с.

54. Рішення Конституційного Суду України [Текст] : в 3 т. / упоряд. С. А. Кузьмін. – К. : Вид. Паливода А. В., 2010 . – Т. 2 : Об'єднання громадян. Виборчий процес. Інформаційна діяльність. Освіта та культура. Охорона здоров'я. Соціальний захист. Місцеве самоврядування. – 2010. – 547 с.
55. Рішення Конституційного Суду України [Текст] : в 3 т. / упоряд. С. А. Кузьмін. – К. : Вид. Паливода А. В., 2010 . – Т. 3 : Верховна Рада України. Президент України. Кабінет Міністрів України. Оподаткування. Економіка. Приватизація. Господарча діяльність. – 2010. – 596 с.
56. Чапала Г. В. Місцеве самоврядування в системі публічної влади: теоретико-правовий аналіз [Текст] / Г. В. Чапала ; Академія правових наук України, НДІ держ. будівництва та місцевого самоврядування. – Х. : Право, 2006. – 219 с.
57. Шаповал В. М. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування / В. М. Шаповал // Право України. – 2002. – № 3. – С. 48–54.
58. Шаповал В. М. Феномен державного органу (органу держави) або органу державної влади: теоретико-правовий і конституційний аспекти / В. М. Шаповал // Право України. – 2003. – № 8. – С. 25–29.

Навчальне видання

Шевчук Ірина Миколаївна

Муніципальне право

*Робоча навчальна програма
курсу для студентів
4-го курсу*